

דברי חיזוק
באמונה ובטחון ועוז
על פרשיות השבוע

ויאמר אליהו

מאת הרב אלי' מאיר סמיט שליט"א

ישיבת רבי חיים עוזר « 058-323-1459 \ 347-897-9968 »

בס"ד

זכותו של מי שצריך להתאמץ ולהתגבר על יצרו הרע, גדולה בהרבה ממי שנולד בתכונות טובות ועדינות!!!

נגד פיתוי היצר, ולעומתו יש דרגה של 'חסיד', שהוא עובד את קונו ואינו מתאוה כלל לאיסור. ע"ש.

אולם צ"ע, שהרי דברי המבי"ט הנ"ל לכאורה סותרים את דברי רש"י הק', שהרי לפי רש"י יותר מתקבלות התפילות של צדיק בן צדיק, ואילו המבי"ט הסביר פשר קיבל תפילת רבי עקיבא, דוקא מחמת שלא היה צדיק בן צדיק.

« איזה תפילה יותר מתקבלת, צדיק בן צדיק או צדיק בן רשע?!?! »

והנה, מקור דברי רש"י הק' הנ"ל הוא בגמ' (יבמות סד.), שכ' בזה"ל: "אמר רבי יצחק, יצחק אבינו עקור היה, שנאמר וַיֵּתֶר יִצְחָק לְה' לְנֶכֶח אֲשֶׁתוֹ, על אשתו לא נאמר, אלא לנוכח, מלמד ששניהם עקורים היו. אי הכי ויעתר לו ויעתר להם מיבעי ליה, לפי שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע", עכ"ל הגמ'.

וכתב המהרש"א (בחדושי אגדות) בזה"ל: "אמנם יש לדקדק כאן, לפי מאי דסלקא דעתין מעיקרא דיצחק לא היה עקר, ולנכח אשתו, פירוש על אשתו, אמאי לא היתה רבקה מתפללת על עצמה. ואין לומר דאה"נ שגם היא היתה מתפללת על עצמה, דאם כן תקשי, למאי דס"ד מעיקרא נמי לו להם מבעיא ליה".

"והנראה, כי הוא מבואר שתפלת חבריו של אדם יותר מקובלת להיות אדם נענה בה מבתפלת עצמו, כמו שאמרו (ברכות ה): 'אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים'. ומזה הטעם אמרה רחל ליעקב הִבָּה לִי בָּנִים (בראשית ל, א), וכן שרה אמרה לאברהם חֲמִסִי עֲלֶיךָ (שם טז, ה), על שלא היה מתפלל עליה, להיות תפלת אחר מקובלת יותר מתפלת עצמה. ולזה כדס"ד רבקה עקרה היתה ולא יצחק, הוי ניחא שהוא היה מתפלל עליה מטעם שאמרנו. ואמר שהוא היה מתפלל לנכח אשתו, דהיינו על אשתו בשבילה, וע"כ אמר וַיֵּתֶר לוֹ כמו שהוא היה מתפלל עליה, אבל עכשיו ששניהם עקרין היו, וכל אחד היה מתפלל על חברו, שכן מקובלת יותר, פריך שפיר, 'להם' מבעיא ליה", עכ"ל מהרש"א.

וכדברי המהרש"א מצינו כבר בפירוש הרשב"ם, שכ' לפרש לְנֶכֶח אֲשֶׁתוֹ בשביל אשתו.

וע"פ דברי המהרש"א האלה פירש בספר **ויאמר אברהם** (פרשת תולדות, מהדו"ק עמוד טד) פירוש מחודשת, שמה שאמרו חז"ל 'ויעתר לו, לו ולא לה', הכוונה היא שהקב"ה שמע לתפילת רבקה שהתפללה לו, היינו על יצחק, 'ולא לה', היינו שהקב"ה לא שמע למי שהתפלל 'לה', היינו יצחק שהתפלל עליה. ומהאי טעמא, מחמת שהיא התגברה על היצר הטבוע בה, ופרצה לעצמה דרך בעבודת ה'. ושם ציין לחכמת מנוח הנ"ל, ולספר **מים חיים** (רפפורט בקונטרס אוצרות חיים דף סה ע"א).

מכאן אנו עומדים על יסוד חשוב ויקר, האומר, שהמאמץ עצמו הוא קנה המידה להצלחה ולהישג, והשי"ת מעריך את המאבק האמיתי של האדם בעולם לפי הכוחות וההשתדלות שהשקיע, אין הקב"ה שופט על פי התוצאה הסופית בלבד.

« מי היה יותר צדיק, רבי אליעזר או רבי עקיבא...?!?! »

כתוב בפרשה וַיֵּתֶר יִצְחָק לְה' לְנֶכֶח אֲשֶׁתוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא, וַיֵּתֶר לוֹ ה' וַתְּהֵרָ רַבְקָה אֲשֶׁתוֹ (בראשית כה, כא). וכתב ע"ז רש"י הק' 'ויעתר לו. לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה".

בגמרא איתא (תענית כה), "שוב מעשה בר' אליעזר שירד לפני התיבה, ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. הווי מרנני רבנן, יצתה בת קול ואמרה, לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו".

המבי"ט (בספרו בית אלוקים שער התשובה פרק ד') שואל, אם רבי עקיבא היה מעביר על מדותיו ורבי אליעזר לא, מדוע אמרה הבת קול 'לא מפני שזה גדול מזה', הרי יש בו מדה נפלאה מאד של 'מעביר על מדותיו'. (הובא בחידושי חכמת מנוח שם).

אולם לפי דברי רש"י אפשר ליישבו, שרבי אליעזר היה צדיק בן צדיק, כי הוא היה בנו של הורקנוס שהיה צדיק ותלמיד חכם. לעומתו, רבי עקיבא היה צדיק בן רשע, בן גרים. וא"כ, אפ"ל שבאמת שניהם התנהגו בדיוק באום מדות נפלאות, אלא שרבי עקיבא היה הרבה קשה להגיע לדרגה גבוהה הזו, שהרי היה צריך לעבוד לבד מדרגה אחר מדרגה עד שהגיע לדרגה זו, באשר היה מבני גרים, שמזגם, תכונותם ומידותיהם נוטות למדות וגסות, וכפי שהעיד על עצמו, 'כשהייתי עם הארץ אמרתי, מי ייתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור' (פסחים מט:). ולמרות כל ההשפעה השורשית שבו, ידע להתמודד ולהעביר על מידותיו עד כדי שהיה צנוע ומעילי. ולכן, דווקא הוא נחשב למעביר על המידות, היות ומידותיו והרגליו כבעל תשובה העמידוהו מול נסיונות קשים, ולמרות הכל שלט בעצמו והגיע אחרי מאמצים למדות תרומיות.

שונה ממנו היה רבי אליעזר, אשר נולד להורים יהודים שומרי מצוות, עם מידות טובות ותכונות נפלאות, על כן נסיונו לא בא לידי ביטוי כל כך, כי לא התאמץ ולא התייגע כמעט בכלל בעניין העברה על המידות.

ההקרבה וההתמודדות בעת העברה על המידות, מול הדחפים והנטייות, לדכאם ולכבשם המה שמרבים שכרו על האדם. וכפי שכתב הגאון **רבי ישראל מסלנט** זצ"ל, שהנה ידוע כי יסוד דרכי התשובה היא עזיבת החטא והקבלה על להבא, אמנם, אינה דומה התשובה בדרכי המידות לשאר עבירות ומצוות מעשיות, אשר בנקל יוכל האדם לקבל על עצמו להיות זהיר במצוה לפרוש מן החטא, לא כן בדרכי המידות, אשר שרשם בפנימיות הלב ונדרש על זה עמל והתבוננות רבה לעבור משרש איזו מידה שאינה רצויה.

וכיון שכך, הפליג רבי ישראל ואמר, קשה יותר לתקן מידה אחת, מללמוד את כל הש"ס.

ועיין בדברי הרמב"ם (בשמונה פרקים להרמב"ם פרק שישי) שביאר, דמה שאמרו 'לפום צערא אגרא', היינו בצדיק, שהתגבר על מדותיו ועשה הטוב

ומעתה יובן היטב דברי הרמב"ם על דברי המשנה האומרת (אבות ה, כג) "לפום צערא אגרא", שפירשה שאין זה הולך על העולם הבא אלא על העולם הזה, וז"ל: "ואמר בן הא הא, לפי מה שתצטער בתורה יהיה שכרך, ואמרו, שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמוד בטורח עמל ויראה מן המלמד, אבל קריאת התענוג והמנוחה אין קיום לה ולא תועלת בה. ואמרו בפירוש מאמרו אף חֲקֻמְתִי עֲמֻדָה לִי (קהלת ב, ט), חכמה שלמדתי באף עמדה לי, ומפני זה צוה להטיל אימה על התלמידים ואמרו זרוק מורא בתלמידים", עכ"ל.

אי' בגמרא (חגיגה ט:): שבן הא הא, הוא התנא שנשא ונתן עם הלל הזקן בהקשר לפסוק וְשָׁבַתָם וְרָאִיתָם בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע, בֵּין עֶבֶד אֱלֹקִים לְאִשָּׁר לֹא עֲבָדוּ (מלאכי ג, יח), ובתשובה לשאלתו הסביר לו הלל, שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד.

מי היה בן הא הא שזכה לומר את אחד הכללים החשובים והיסודיים שביהדות, שעיקר השכר ניתן לאדם בהתאם לצער וליגיעה שבקיום המצוות.

התוספות שם מביא דיעה הגורסת שאותו תנא היה בן גרים, ולכן הוא קיבל את התואר בן הא הא, על שם שהיה בן אברהם אבינו ושרה אמנו, שלשניהם הוסיף הקב"ה אות ה' על שמם. ולכן תנא זה כונה בן ה"א ה"א על שם ייחוסו לאברהם ולשרה.

מסיבה זו, בהיותו גר צדק, שנה בן הא הא את דבריו בארמית, ודוקא לו נאה היה לומר משפט כה חשוב זה, שכן היגיעה והמאמץ מהווים גורם עיקרי במהלך הגיור.

וכמו שאי' בגמרא **יבמות** (מז). בסדר קבלת גרים, וכך שנה הרמב"ם להלכה (איסורי ביאה פרק י"ג הלכה י"ד) וז"ל: "מודיעין אותם כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרושי, אם קיבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה, מקבלין אותן שנאמר וְתָרָא כִּי מִתְאַמְצָת הִיא לְלֶקֶת אֶתָּה וְתַחֲדָל לְדַבֵּר אֵלֶיךָ (רות א, יח). כל זאת, כדי לבחון את כנות רצונו של הגוי להתגייר, ולהזהירו מראש שישקול רצונו בכובד ראש, ויחזור בו כל עוד הוא יכול להתחרט.

לאור זאת מובן למה הוא אמר זה המימרא, נאה למי שכל כניסתו לעולם היהדות היה על זה אופן של לפום צערא אגרא.

« גם אם לא הצלחת לא תקופח שכרך!! »

והנה עדי"ז מבאר השפתי כהן כמה דיוקים בפרשת בקשת יצחק מעשיו להביא לו צידה. ובתוך דבריו מבאר כדלהלן: "...לזה אמר לו עתה שא נא כליך תליך וגו' (בראשית כז, ג), כלומר הסר כלי הצידה, כמו ישא פְרָעָה אֶת רֵאשֶׁךָ (בראשית מ, יג) של שר האופים, וכוונתו של יצחק שייסיר המלבוש שחמד מנמרוד, איני אוכל לחם חמודות, וגם אינו צידה כי כשהיו חיות רואות אותו מלבוש היו באות מאליהן, **אני רוצה שתצוד צידה על ידי טורח ועל ידי עמל כדי להרבות שכרך לפום צערא אגרא.** וגם תסיר תליך שהוא החרב והקשת, כדי שלא יזדמן לך שום הריגה לשום אדם על ידי, וגם אם הצייד לא יכנע ממך, תהרגהו ותאכילני נבילות. וצא השדה, למרחוק כדי שיטרח לזכותו. ולזה אמר כשבא יעקב מה זה מהרת למצא בְּנִי, אני הייתי רוצה שלא תמצא בריוח אלא בצער ובדוחק וכר", עכ"ל.

אי' במדרש (ב"ר סב, ב), כי כשנפטר רבי אבהו הראו לו משמים שלוש עשרה נהרות של אפרסמון, תמה רבי אבהו, אלה למי, והודיעו לו שאלו מיועדים לו לעולם הבא. אמר רבי אבהו, כל אלה לאבהו, ואני אמרתי לריק

יגעתי, לתווה והבל כוחי כיליתי, אכן משפטי את ה' את אלוקי, (כלשון הכתוב ישעיה מט, ד).

תמהו על כך המפרשים, וכי איך עלה על דעתו של רבי אבהו לסבור שכל עמלו ויגיעתו כל ימי חייו היו לריק, ולא לקבל על כך שכר כלשהו. החשוד הקב"ה לקפח שכר בריה כלשהי.

השיב נפלא הרבי ר' **בונם מפסיסחא זי"ע**, שרבי אבהו התכוון לאותם צעדים שעשה בחייו ולא הצליח בהם, כגון מה שהוכיח את בני דורו לחזור בתשובה, ודבריו לכאורה לא נשאו פרי. אולם משמים הראו לו, שאף זה לא היה לריק, וכיון שעשה את השתדלותו ופעל נמרצות במישור הרוחני, על כך הוא יקבל שכר מושלם.

« איזה אשה ניצחה את רבינו הקדוש?! »

במדרש (שמו"ר נב ג), מובא מעשה נפלא בזה"ל: "מעשה ברבי שמעון בן חלפתא, שבא ערב שבת, ולא היה לו מאן להתפרנס. יצא לו חוץ מן העיר והתפלל לפני האלקים, ונתן לו אבן טובה מן השמים. נתנה לשלחני, ופרנס אותה שבת."

"אמרה אשתו, מהיכן אלו, אמר לה ממה שפרנס הקדוש ברוך הוא. אמרה, אם אין אתה אומר לי מהיכן הן, איני טועמת כלום. התחיל מספר לה, אמר לה, כך נתפללתי לפני האלקים ונתן לי מן השמים. אמרה לו, איני טועמת כלום עד שתאמר לי שתחזירה מוצאי שבת. אמר לה, למה, אמרה לו, אתה רוצה שיהא שלחנך חסר ושלחן חבירך מלא."

"והלך רבי שמעון והודיע מעשה רבי. אמר לו, לך אמר לה, אם שלחנך חסר, אני אמלאנו משלי. הלך ואמר לה. אמרה לו, לך עמי למי שלמדך תורה. אמרה לו, רבי, וכי רואה אדם לחברו לעולם הבא, לא כל צדיק וצדיק הוה ליה עולם בעצמו, שנאמר כִּי הִלֵךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בְשׁוֹק הַסּוֹפְדִים (קהלת יב, ה), 'עולמים' אין כתיב אלא 'עלמו'. כיון ששמע כן הלך והחזיר."

"רבותינו אמרו, הנס האחרון היה קשה מהראשון, כיון שפשט ידו להחזירו, מיד ירד המלאך ונטלה הימנו. למה, שאין מתן שכרה של תורה אלא לעולם הבא, ליום אחרון, הוי ותִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן (משלי לא, כה), עכ"ל המדרש.

והדברים מופלאים, לכא' מה חידשה אשת רבי שמעון בן חלפתא לבעלה ולרבי, מהו עומק הביאור בזה שאמרה, שאין אדם רואה את חברו בעולם הבא וכי כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו, בהסתמכה עה"פ כי הולך אדם לבית עולמו, עד שלא מצאו מענה לדבריה, וכי לא ידעו דרש זה מהפסוק.

מבאר רבי ישראל מסלנט זי"ע, שאשת רבי שמעון סתרה בזה את דברי רבי שאמר 'אם יהא שולחנך חסר אמלאנו משלי', והתכוונה לומר לרבי, אמת שאתה קדוש וחסיד ובנית לעצמך עולם גדול ונפלא לעוה"ב, ע"י לימוד התורה וקיום מצוותיה פה בעוה"ז, אלא שאתה עשיר גדול, נשיא ישראל, ודוחק לא ראית מימך, נמצא ששכר לימוד התורה ומצוותיה מתוך הדחק אין לך. לעומתך, בעלי רבי שמעון, למד את כל תורתו מתוך צער ויגיעה, מתוך קושיי פרנסה עד כדי חרפת רעב, שכר לימוד תורה מסוג זה אין לך, כי לפום צערא אגרא, ולכל אדם עולם משלו, איך אם כן אתה יכול לומר בודאות שאם יחסר משולחנו אתה תמלאנו משלך, הרי הוא הולך לקבל שכר שונה לגמרי, שלא שייך כלל אליך.

מכח רעיון נפלא זה נצחה אשת רבי שמעון בן חלפתא בחכמתה את רבי ובעלה, והלך בעלה והשיב את האבן הטובה.

"...אמת שאתה קדוש
וחסיד ובנית לעצמך
עולם גדול ונפלא
לעוה"ב, ע"י לימוד
התורה וקיום מצוותיה
פה בעוה"ז, אלא
שאתה עשיר גדול,
נשיא ישראל, ודוחק
לא ראית מימך, נמצא
ששכר לימוד התורה
ומצוותיה מתוך הדחק
אין לך...
...איך אם כן אתה יכול
לומר בודאות שאם
יחסר משולחנו אתה
תמלאנו משלך..."